

БӨЛІМ: ГЕОГРАФИЯ

Қошқар Ата өзенінің геологиялық жағдайы

ЖАРИЯЛАНДЫ
04.03.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/150799/

Қошқар Ата өзенінің геологиялық жағдайы

Қазыбек би атындағы №36 мектебінің 9"А" сынып оқушысы —
Мамедшәріпұлы Юнус

Ғылыми жетекшісі: Жолтаева Меруерт Бурибаевна

Қазыбек би атындағы №36 мектебі, Шымкент қаласы

Резюме

Географическое экологическое положение реки Кошкар-ата в город Шымкенте .
История происхождения реки Кошкар Ата. Современное состояние реки Кошкар Ата.

Summary

Geographical ecological position of the Koshkar-ata river in the city of Shymkent . The
history of the origin of the river Koshkar Ata. The current state of the Koshkar Ata River.

Өзен – табиғи арнасымен ағып өтетін және су жиналатын аумақтан жер үсті және жер асты суларымен қоректенетін салыстырмалы түрде үлкен су ағыны. Өзен су айдыны ретінде оның ұзындығының ені мен тереңдігінен үлкен дәрежеде болуымен ерекшеленеді. Өзендегі су статикалық емес, ол үнемі бір бағытта, бастаудан (өзеннің басынан) сағасына (өзеннің аяғына) қарай ағады. Көптеген өзендер қыраттар мен таулардан басталады. Бірақ, төмен қарай ағып келе жатқанда оған өзгеде жылғалар, өзен-бұлақтар мен су көздері қосылады.[1]

Қошқар ата — Қазақстан Республикасы , Шымкент облысы , Ордабасы ауданындағы өзен. Бадам өзенінің алабына жатады.

Шымкенттің қақ ортасында орналасқан Қошқар ата өзенінің бастауы ерекше табиғи және рухани жер.

Қошқар ата өзені өз жолын Шымкент вокзалының маңынан бастайды. Бұл өзеннің жағасында кесенесі көрінетін дана, білімді адамның есімімен аталады.

2010 жылы өзен жергілікті маңызы бар ерекше қорғалатын табиғи аумақ мәртебесін алды. Одан кейін өзеннің бастауынан Ордабасы алаңына дейін айтарлықтай қалпына келтіру және қалпына келтіру жұмыстары жүргізіліп, жағалау бойымен тыныш және жағымды серуендеу үшін шамамен 1,5 км кеңістік қамтамасыз етілді.

Бұл киелі жерде әдепсіз әрекеттердің алдын алу үшін Қошқар ата бастауына өтетін жол қақпамен қорғалған. Дегенмен, кіре беріс есікті күзететін адам қажыларға немесе жақсы ниетпен туристерге әрқашан ашық.

2016 жылдың наурыз айында жағалауда 150 жылдан кейін алғаш рет көктемнің басталуы мен асыл тұқымды асыл тұқымды қойларды өсіруге арналған «Желкенді Қошқар-Ата» фестивалі өтті. Енді фестиваль жыл сайын өткізілетін болады.[2]

Шығу тарихына келетін болсақ Яксарттан Қос мүйізді Ескендір өз аттарын суарып жатқан кезде, шығыс бетіндегі Маракандаға қарай сауда керуені беттеген күндерді көрген көне адамдардан қалған жәдігер бүгінгі күнге дейін келіп жетті.

Керуен қатты аптап ыстықта, қаншама шексіз дала да, көптеген тау асуларымен ұзақ жүреді. Жол жүре беріп шаршап, шөлің қаңдырар суы қалмай қалады екен екен. Шөлдегендері соңшалықты, шыдай алмай түйелердің өзін шөл қатты шөлдеп, қиналып, бір орында тұрып қалады. Бір кезде олар жолдың жағасында бойында [3.10] үлкен таста отырған шашына ақ түскен. Қарт кісіні көреді. Әбден шаршаған керуенші ол кісіден жол әліде ұзақ па ?деп сұраған екен — Бір асудай жолдан кейін Бадам өзені кездеседі,- дейді әлгі қарт кісі. Содан кейін керуеншінің еңсесі түсіп кеткенің көргеннең кейін: -Егер мен отырған тасты жылжытсаң, бұлақтың көзін ашасындар,-деп айтады. Шынымен де сол жерден тап - таза мөлдір су шыға келеді.

Бұлатың суын ішіп, тыңығып алған соң керуеншілер жолға шығады. [3.12] Өздеріне жақсылық жасаған кісінің есімін сұраған кездерің де Қошқар деп жауап қатқан екен. Содан кейін көп уақыт өтпей жан-жағынан аздаған бұлақтар жиналып барып, әсем өзен құралады. Көптеген уақыттар өтіп өзен жағасы тоғайға айналып, тоғай жағаларына еңбек бауланған тұрғындар-алғашқы шымкенттік халықтар қоныстанып келе бастаған. Өзеннің атауын Қошқарата деп .[3.14]

Қошқар ата өзенінің бас тауында шомылуға келушілер жыл он екі ай үзілмей келеді. Ал жазда олардың қарасы артады. Мұндай кезде шағымның көбейетіні де орынды. Басқа қалалардан, ауыл-аудандардан өзен суының емдік қасиеті бар. Соңдықтан көптеген адамдар бөтелкелеріне су толтыру үшін дұға ету үшін және жыл бойы шомылу үшін барып таңертен келіп, кешкісін қайтады.

Қошқар ата жазда күн қызуы +45тен төмендемейтін Шымкент қаласындағы бірден бір ақысыз шомылу орны. Мұнда атқарылуы тиіс жұмыстар әлі де көп.

12, 39 гектар жерді алып жатқан бұлақ бастауын абаттандыру жұмыстары 2014

жылы қолға алынған. 2017-18 жылдары өзеннің Ескі қалашық жақтағы бөлігінде ауқымды жұмыстар атқарылды. Сол кездегі көз көріп куә болған жағдайлар әлі жағдайлар әлі естен кетпейді.

Өзеннің екі шеті тау тастармен көмкеріліп, жаяу жүргіншілерге арналған аяқжол салынды. Ағаштарға күтім жасалып, кей тұстары көгалдандырылды. Дегенмен, әлі де атқаратын шаруа аз емес.[4.4]

Судың бір ғажабы — жыл бойы температурасы бір қалыпта, яғни, +11 градус болып сақталып тұрады. Құрамында фтор, кальций, магний элементтері болғандықтан Қошқар ата өзенінің суы шипалы болып саналады. Көп адамдар дұға оқуға, су толтырып алуға, шомылуға келеді.

Өкінішке орай, өте таза бұлақ суы қорғалатын аумақтан шыққан бойда адам танымастай қалдық пен ағынды суларға тез толып кетеді.

2019 жылдың 8 сәуірде Шымкентте Қошқарата өзенінде балық қырылды. Қошқар ата өзенінде балықтардың бірнеше түрі мекендейді: балық, мөңке және таза және салқын суда тіршілік ететін ең бағалы маринка, дәлірек айтсақ өзен форельі. Ал қазір уылдырық шашу жүріп жатқанын, жұмыртқа басатын кез келгенін ескерсек, табиғатқа қандай зиян келгенін есептеу қиын емес.

Шымкенттегі Қошқарата өзеніндегі балықтардың қырылуына қатысты іс Ауыл шаруашылығы министрлігінің бақылауына алынды.

Балықтардың қырылу себебін анықтау үшін мүдделі басқармалар мен экологтардың қатысуымен жұмыс комиссиясы құрылды. Мұнда мұздың ерігеніне көп уақыт болғандықтан, судағы оттегінің жетіспейтінін айтудың керегі жоқ.

Айта кетерлігі, Қошқарата өзені бүкіл қала бойынша, қышқылмен өңдеуге тері мен металл алынатын ауруханалар, құрылыс дүкендері мен жеке үйлердің бойымен ағып жатыр. Су ағыны өте жылдам болғандықтан. Кейбір жерлерде өзен суы шаруашылық ішіндегі каналдар арқылы шаруашылықтарға жетеді. Жергілікті тұрғындардың айтуы бойынша, оқиғадан кейін Қошқарата өзенінен мал су ішпейді. Жергілікті тұрғындар балықтардың қырылуына әкеліп соқтырған судың ластануы егінге де зиянын тигізуі мүмкін деп алаңдайды.

Шымкент қалалық ауыл шаруашылығы және ветеринария басқармасының өкілдері 9 сәуірде балық өлекселерін алып, балық өлекселеріне, атап айтқанда маринкаға, мырыш пен сынаптың металл улануларына, сондай-ақ паразиттердің, трематодтардың бар-жоғына ихтиологиялық сараптама жүргізді. дернәсілдер, цистодтар және нематодтар. Сынақ қорытындысы бойынша жоғарыда аталған заттар балық өлекселерінен табылмаған. Бірақ балық өлексесінде аммиак пен басқа да химиялық заттардың бар-жоғына сынақтар жүргізілген жоқ.

Кейін 18 сәуірде Тельман ықшамауданында кәріз ағызу нүктесінің астынан 20 өлі балық табылды. Шымкент қаласы бойынша экология департаменті зиянды заттарды анықтау үшін өзеннің бірнеше нүктесінен сынама алды. Зертханалық зерттеулер Ордабасы алаңында, сондай-ақ «Юг-Строй 2030» ЖШС аумағына жақын Тельман ықшам ауданындағы «Іңкәр» дүкенінің маңындағы суару желілерінен және құбырдан ағынды сулардың астында зиянды заттардың шекті рұқсат етілген концентрациясынан асып кеткенін көрсетті. Ағынды суларды ағызу фактісі бойынша ішкі істер органдары ҚР Қылмыстық кодексінің 328-бабының 2-бөлігімен қылмыстық іс қозғады».

Жалпы, Атыраудағы Жайық өзенінде, Атырау облысындағы Виль өзенінде және Шымкенттегі Қошқар ата өзенінде балықтардың жаппай қырылуы суды мемлекеттік деңгейде пайдаланудың тиімсіздігін көрсетеді. Бұл мәселені біржақты кешенді шешу жүйелі көзқарасты талап етеді және Қоршаған орта және су ресурстары министрлігін қалпына келтіру, ағынды суларды тазарту талаптарын қайта қарау қажеттігін көрсетеді. [5]

Қорытындылай айтсақ өзеннің ластануына зиянды заттардың және айта кететін мәселе өзен бойында орналасқан моншалар бұл аумақта кәріз жүйесі қосылмаған кезде, кәріз жүйесін іздеп әуре болмай. Моншаның кір, лас суы да әсер еткен.

Пайдаланылған әдебиет

1. <https://natworld.info/nauki-o-prirode>.
2. <http://shymkentsweettexas.com/index.php/>
3. Шымкент қаласындағы үлкен экскурсия 2018
4. Shymkent kelbeti 16 тамыз 2019 жыл
5. ecounion.kz.